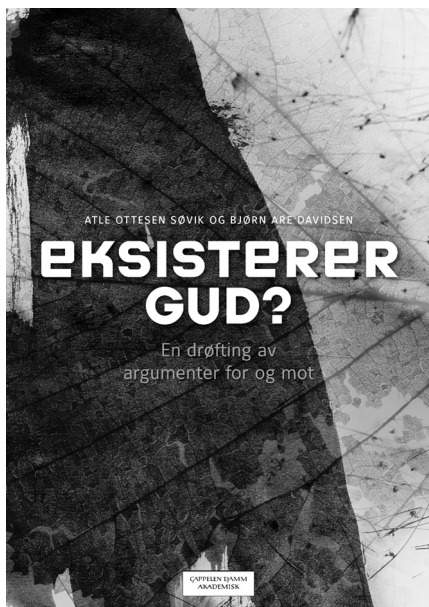

BOKEN *EKSISTERER GUD?* EKSISTERER IKKE

KRITIKK AV
EKSISTERER GUD? EN DRØFTING AV ARGUMENTER FOR OG MOT,
ATLE OTTESEN SØVIK & BJØRN ARE DAVIDSEN
(OSLO: CAPPELEN DAMM 2013)

Av Tomas Midttun Tobiassen

Atle Ottesen Søvik og Bjørn Are Davidsen har levert en klar og systematisk gjennomgang av argumenter for, men ikke mot, Guds eksistens. Boken kommer dessverre til kort som akademisk fagtekst, men kan fungere godt som en inngangsport til de vanskelige og interessante spørsmålene om Guds eksistens.

Et bidrag til samfunnsdebatten

Boken *Eksisterer Gud?*¹ er et sårt trengt tilskudd til en, etter denne anmelderens syn, overraskende vital norsk samfunnsdebatt om Gud. Spesielt 2013, året boken kom ut, var et år i Guds tegn: I Aftenposten diskuterte man om vitenskapen har plass til Gud,² i Dagbladet diskuterte man den «åndssvake nyateismen»,³ og i Klassekampen raljerte Gert Nygårdshaug over «overtroen» til kristne apologeter.⁴ På Vårt Lands nettsted Verdidebatt.no diskuteres Guds eksistens opp og i mente.⁵ Dessverre er mange av de gudskritiske tekstene i samfunnsdebatten preget av dårlig forståelse av de beste versjonene av teisme, et problem som til dels kan bøtes på ved å lese *Eksisterer Gud?*.

Når det er sagt, anbefales boken ikke hvis man vil forstå de beste argumentene mot teisme eller for ateisme.⁶ Undertittelen *En drøfting av argumenter for og mot* er med andre ord misvisende. Noe slikt som 150 sider er viet argumenter for Guds eksistens, mens argumentene mot Guds eksistens er henvist til to kapitler på til sammen 30 sider i slutten av boken.⁷ Når kapittel 11 over kun ti sider tar for seg hele 24 utvalgte argumenter mot et annet gudsbilde enn det forfatterne selv forfekter, bekrefter det inntrykket av at boken dessverre ikke er noen nøktern «drøfting» av argumenter mot Guds eksistens. Boken gir først og fremst leseren et innblikk i argumenter for Guds eksistens, og of-

test med en avsluttende setning *à la* den vi finner på side 168: «Konklusjonen så langt er at det er best argumenter til støtte for ... Gud.» Til tross for den nøytrale undertittelen er boken tidvis polemisk, og ettersom den behandler mange kompliserte argumenter over relativt få sider, blir den også noe overfladisk. Innledningsvis bemerker jeg derfor at boken nok vil falle i best jord hos dem som ønsker å finne rasjonelle argumenter for sin allerede eksisterende gudstro. Få overbeviste ateister vil endre syn på grunn av denne boken.

For å skrive en rimelig anmeldelse bør en bok i det vesentlige vurderes på sine egne premisser. Ett problem med *Eksisterer Gud?* er å forstå hva slags bok den er. Som introduksjon til religionsfilosofiske temaer er den med sine 250 sider i overkant lang, samtidig som at noen av argumentene den behandler vil oppleves som ikke-essensielle. Som akademisk tekst blir den, som jeg vil komme tilbake til, for overfladisk og mangelfullt argumentert. Dessverre forteller ikke forfatterne oss hva boken skal oppnå, bortsett fra at de «har lyst til å vise frem litt av de gode argumentene som finnes – både for og mot Guds eksistens» (s. 10). Som sagt kommer boken til kort som en drøfting av argumenter mot Guds eksistens, men den lykkes i å «vise frem» noen av de gode – eller i det minste interessante – argumentene for. Et generelt problem med boken er dessverre at forfat-

terne til tider virker litt for sikre på det som viser seg å være konklusjonen i boken – Guds eksistens – til at de ser alle de logiske fallgruvne på veien dit.

I det følgende skal jeg peke på en del problemer med argumentene som fremsettes i boken og metoden forfatterne bruker når de diskuterer dem. Blant annet vil jeg vise at eksistensbegrepet som uten særlig begrunnelse legges til grunn fører til den relativt paradoksale konklusjonen at boken jeg forsøker å anmelde ikke eksisterer. Når denne anmeldelsen under ett er ganske kritisk, må det forstås som et utslag av at boken måles opp mot en akademisk standard. Dette er kanskje urimelig, men all den tid boken ikke avklarer sitt forhold til en akademisk-filosofisk norm, og samtidig pretenderer å fremføre et helhetlig, overbevisende argument for Guds eksistens (s. 217), virker det rimelig å måle den mot de høyeste standarder.⁸

Behandlingen av spørsmålet «eksisterer Gud?»

Tittelen på boken er et spørsmål, og i kapittel 2 forsøker Søvik og Davidsen å forklare hva det betyr. Forfatterne foreslår følgende definisjon av begrepet «å eksistere»:

Å eksistere betyr å kunne inngå i en årsakskjede – å kunne være med å påvirke hvordan noe er eller beveger seg i verden. (s. 20)

Denne definisjonen fungerer fint for forfatternes formål, ettersom deres foretrukne Gud både er årsaksopphavet, og årsaksoppretholderen, av universet (som forklart i kapittel 3 i boka). Men definisjonen er på generelt grunnlag problematisk. Ta et aktuelt eksempel: Jeg anser meg selv å anmelde boken *Eksisterer Gud?*. Ikke ett enkelt eksemplar av boken – da hadde ikke du som leser hatt så mye bruk for denne anmeldelsen – men boken som sådan. Men boken som sådan, i motsetning til eksemplaret jeg har foran meg, kan jo ikke «påvirke hvordan noe er eller beveger seg i verden». Som forfatterne avklarer (s. 20), er de ikke interessert i et eksistensbegrep som inkluderer abstrakte objekter eller ting som kun inngår i folks oppfatninger (som Julenissen). Så etter forfatternes foreslåtte definisjon av begrepet «eksistere», eksisterer ikke boken jeg nå anmelder.

Den problematiske definisjonen av «eksistere» illustrerer et generelt problem med boken (ikke eksemplaret) *Eksisterer Gud?*, nemlig at forfatterne stadig velger definisjoner og teorier som passer deres formål uten å komme med noen selvstendig begrunnelse for sine valg. Et annet eksempel på dette er det sannhetskriteriet forfatterne legger til grunn: Formålet med boken er åpenbart å finne ut om det er *sant* at Gud eksisterer, men hvordan skal man

avgjøre dette? I følge Søvik og Danielsen finnes det et «populært kriterium på sannhet blant filosofer av mange skoler» (s. 32), det såkalte koherenskriteriet for sannhet. Det består av følgende tre deler: (1) konsistens: for at en teori skal være sann, må den være uten selvmodsigelser; (2) sammenknytning: det bør være mange og tette forbindelser mellom påstandene i teorien; (3) omfang: teorien bør integrere så mange data som mulig. Dess bedre en teori oppfyller disse tre kriteriene, dess mer koherent er den, og den mest koherente teorien er sann. Men for det første er dette, i det minste innen analytisk filosofi,⁹ et ganske *upopulært* kriterium for sannhet.¹⁰ Forfatterne kan altså ikke regne med at deres motstandere vil akseptere koherenskriteriet for sannhet uten videre. For det andre er det ganske enkelt et *dårlig* kriterium – etter denne anmelderens og altså ganske mange andres oppfatning.¹¹

Forfatternes metodologiske utgangspunkt gjør altså at en del av argumentene de konstruerer bare vil være overbevisende dersom man aksepterer et upopulært og tvilsomt kriterium for sannhet. Problemet viser seg for eksempel når den metafysiske muligheten for mirakler blir tatt til støtte for teisme: «Vi kan for det første si at alle tre typer argumenter [fra muligheten av mirakler til at Gud eksisterer] gir en viss støtte til påstanden om at Gud eksisterer, fordi de passer inn i et kristent verdensbilde og dermed gjør det mer sammenhengende» (s. 111).¹² Ettersom man kunne forvente at Gud utfører mirakler fordi han er god, fri og allmechtig, synes forfatterne å mene at denne muligheten – helt uavhengig av om mirakler har *forekommet* – taler for teisme fordi av den enkle grunn at dette «passer inn i et kristent verdensbilde». Dette er metode på villspor.

Søvik og Davidsen skal ha honnør for å være metodebevisste og for å fremsette et relativt klart metodologisk utgangspunkt for vurderingen av om Gud eksisterer. Spørsmålet vurderes ved å sammenlikne de to beste alternativene de kjenner – teisme og vitenskapelig informert ateisme – opp mot koherenskriteriet. Dessverre er to viktige metodologiske utgangspunkter – definisjonen av en sentral term i spørsmålet som skal besvares («eksistere») og kriteriet som legges til grunn for sannhet – problematiske, og gir boken et preg av å være et forsøk på å utvikle en teori som først og fremst skal levere konklusjonen at Gud eksisterer, snarere enn å være en nøytral vurdering som søker å finne felles grunn mellom de uenige.

Det er med en viss skuffelse jeg konstaterer at problemene i forfatternes diskusjon av metode i kapittel 2 gjen-

Så etter forfatternes foreslåtte definisjon av begrepet «eksistere», eksisterer ikke boken jeg nå anmelder.

tar seg når de diskuterer bevissthet i kapittel 8. Her går man kjapt gjennom et av moderne filosofis mest omdiskuterte temaer – bevissthetens forhold til det fysiske – for så å konkludere med at nærmest alle teorier har «store problemer» og deretter uten selvstendig argumentasjon velge en lite populær (og problematisk) teori som egentlig ikke sier noe om Gud (John Searles biologiske naturalisme), ispe den med naturlover som kun Gud kunne laget, og *voilà*: Eksistensen av bevissthet støtter eksistensen av Gud, og det uten et eneste kritisk argument mot teorien man lander på. Boken får dermed preg av en metode som går feil vei: Forfatterne starter med utgangspunktet at Gud eksisterer, og for at dette skal være best mulig underbygget, kommer man frem til at Gud forklarer eksistensen av universet (kapittel 3), bevissthet (kapittel 8) og objektiv moral (kapittel 9) bedre enn alternativene. For å få til det, velger de tidvis teorier som passer med konklusjonen, uten å gi noen selvstendig begrunnelse for dem. Dette må også sees på bakgrunn av at tittelen og underteksten til boken gir inntrykk av å være en nøytral

vurdering av spørsmålet «eksisterer Gud?». Kanskje har forfatterne rett i sine konklusjoner, men med nivået på argumentasjonen som fremlegges, sitter man, som nøytral tredjepart på masterstudiet i filosofi, igjen med spørsmålet «hvorfør kom man frem til akkurat den konklusjonen?». Og den mest koherente teorien synes å være «fordi forfatterne allerede var overbevist». Man velger på lite overbevisende vis teorier og definisjoner som fører til konklusjonen at Gud eksisterer. Det oppleves litt som at man er tilskuer til en preken i en menighet man ikke er medlem av.

Unngår man en *God of the gaps*?

At Gud kan forklare en hel del fenomener bedre enn alternativene er en sentral metodologisk bærebjelke i boken,

og rettmessig så. Men Søvik og Davidsen er samtidig uttalt kritiske til en såkalt «*God of the gaps*», det vil si en Gud som finner sin begrunnelse ved å fylle «hull» i vitenskapelige forklaringer. Dette fremgår blant annet av deres diskusjon av William Paleys designargument (s. 65–72). En «*God of the gaps*» brukes til å forklare fenomener innenfor vitenskapens domene som vitenskapen selv foreløpig ikke klarer å forklare. En slik Gud bidrar i følge forkjemperne til vår forståelse av verden, men risikerer samtidig å bli overflødig så snart vitenskapen går videre. Et typisk eksem-

Illustrasjon: Ashild Aurlien

pel er vitalisme, synet at det finnes en vital kraft som forklarer forskjellen på levende og ikke-levende ting. Dette synet er gjerne begrunnet i vanskelighetene med å forklare hvordan levende organismer kan oppstå fra ikke-levende materiale, og et alternativ er da å benytte Gud til å forklare denne forskjellen, ved å forslå at Han tilfører enkelte fysiske ting «livskraft» og dermed bokstavelig talt «gir liv» til dem. Evolusjonsteoriens antatte problemer med å forklare visse dyrs opphav er likeledes en av hovedmotivasjonene bak det kontempore forskningspro-

sjektet med navnet «Intelligent Design». Problemet med slike argumenter er at framtidige vitenskapelige oppdagelser kan fylle inn hullene helt på egen hånd. Det er i dag er det ingen fagbiologer som tar vitalisme på alvor. Det er ikke særlig risikabelt å predikere at forskningsprosjektet «Intelligent Design» vil møte samme skjebne.¹³

I *Eksisterer Gud?* ønsker forfatterne i utgangspunktet å distansere seg fra slike «*God of the gaps*»-argumenter, men separasjonen er ikke vellykket. Søvik og Davidsen finner begrunnelse for Gud i at forklaringer som inkluderer Gud er bedre – les: mer koherente – enn naturvitenskapelige. Men de synes å overse at ikke bare vitenskapelige, men også filosofiske fremskritt kan bidra til å jage Gud ut av

hullene de bruker Ham til å plugge igjen. For eksempel kan filosofiske teorier om bevissthetens forhold til det fysiske og objektiv moral uten Gud vise at Gud ikke figurerer i de beste teoriene. Det kan her nevnes at det for tiden, i hvert fall innen analytisk filosofi, er populært å mene at det finnes objektiv moral *uten* å forutsette Gud, og at det er gjort betydelige filosofiske fremskritt for å gi en plausibel metafysikk på dette området.¹⁴ Videre er det dominerende synet i bevissthetsfilosofi at man *ikke* trenger Gud for å forklare bevissthet; selv om mange er enige i at dagens vitenskap ikke kan forklare hvordan bevissthet oppstår fra det fysiske, har man også her gjort såpass betydelige vitenskapelige og filosofiske fremskritt at man på ingen måte kan utelukke at en tilfredsstillende forklaring vil gjøre Gud overflødig. Metoden Søvik og Davidsen benytter – en sammenlikning mellom teisme og det beste alternativet – tilsier at Gud *kan* bli overflødig. Som nevnt er de aller fleste argumentene forfatterne presenterer for å tro at Gud eksisterer at Hans eksistens kan forklare en hel del fenomener som ateisten ikke kan forklare, eventuelt at Han forklarer dem bedre. Men da ser vi at metoden som sådan er kronisk sårbar for fremskritt. Vi vet ikke om det vil komme slike fremskritt, men Søvik og Davidsen har ikke argumentert mot det, og dermed heller ikke presentert et alternativ til en «God of the gaps». Alt i alt tyder mye på at Søvik og Davidsen ikke klarer å distansere seg fra den «God of the gaps» som de forsøker å ta avstand fra.

Personlig tror jeg ikke at en teist bør ta fullstendig avstand fra «God of the gaps»-argumenter. De beste argumentene for Gud er tilsynelatende at Han kan benyttes til å forklare en del ting som er vanskelig å forklare uten Ham. Samtidig har denne argumentasjonsstrategien visse fallgruver. Den ender fort med at man ser Gud «overalt» (hvor Han jo tross alt skal være) og raskt avviser forklaringer som ikke benytter Gud, men som er like gode. Ettersom Gud gjerne gir en lett tilgjengelig og enkel forklaring – Han er tross alt allmektig – leter man ikke etter andre forklaringer, eller enda verre, man blir blind for dem. Et annet problem med den teistiske argumentasjonen er at den baserer seg på en forventning om å finne en forklaring overalt: Ethvert faktum skal forklares, også helt grunnleggende ting som at det eksisterer noe snarere enn ingenting. Godtar man dette, vil teister ofte ha en generell fordel over ateister: De kan nærmest alltid appellere til Gud, mens ateister ikke har en slik «fall back»-forklaring. Men det fremstår som uklart om en «forklaring» av denne typen alltid er en teoretisk fordel. Kombinert med koherenskriteriet vil denne innstillingen alltid gi støtte til teorier som gir forklaringer (les: teorier som inkluderer Gud

som «siste» forklaring), mens konkurrenter kanskje ikke alltid har en forklaring som vil overbevise teisten. Man bør videre merke seg at et av problemene med koherenskriteriet er at det privilegerer *ad hoc*-teorier framfor teorier som ikke gir noen forklaring. Jeg begrenser meg til å nevne dette siste problemet, og påpeker at boken hadde tjent på en mer kritisk tilnærming til sin egen metode.

Selv hvis man ser bort fra disse problemene, kan strategien hvor man foretrekker teorien med «flest forklaringer» bare være overbevisende dersom alt annet er likt mellom alternativene: Man må vurdere den teoretiske gevinsten ved å ha Gud i teorien sin opp mot ulemper dette har andre steder i teorien, som at man postulerer en entitet «ekstra». Et vanlig prinsipp i filosofi er «Ockhams barberkniv»: Velg den teorien som har færrest entiteter. I dette tilfellet er det dessuten snakk om en entitet utenfor tid og rom, en entitet vi ikke kan se, ikke kan gjøre eksperimenter for å oppdage, osv. Noen slik kritisk vurdering av teisme finner man ikke i *Eksisterer Gud?*.

Innføring i apoloetikken logikk

En grunn til at ateister bør lese boken er at den gir en fin innføring i apoloetikken logikk (kapittel 8, *passim*). En vanlig innvending til filosofiske argumenter for Guds eksistens er at de ikke leverer en Gud som er kjærlighet, fri, allmektig, allvitende, osv. De gir kun grunn til å tro på en upersonlig Gud. Her er Søvik og Davidsen klare: Å argumentere for en spesifikk Gud er en toleddet prosess. Noe forenklet er første ledd å etablere en allmektig Gud som har skapt universet.¹⁵ Andre ledd går ut på å utfylle dette gudsbildet, og eventuelt knytte det til en spesiell åpenbaringshistorie. I kapittel 8 argumenterer Søvik og Davidsen for at egenskaper som Guds kjærlighet, allvitenskap, nødvendighet og frihet kan *utledes* fra Hans allmektighet. Hvis disse egenskapene kan utledes fra egenskapen å være allmektig, så betyr det at det er tilstrekkelig å påvise allmektighet for å ha argumentert for den klassiske kristne Gud (selv om Hans åpenbaring gjennom Jesus krever et annet argument).

Dette er en interessant og potensielt kraftfull fremgangsmåte, som kan knytte de filosofiske gudsargumentene sammen med et mer konkret gudsbilde. Men dessverre skorter det på gjennomføringen. Et eksempel på en slik forsøkt utledning av Guds attributter er at siden Gud er allmektig (noe for eksempel det kosmologiske argumentet i kapittel 3 er ment å fastslå), så må Han også være

En grunn til at ateister bør lese boken er at den gir en fin innføring i apoloetikken logikk (kapittel 8, *passim*).

allvitende. En av Søvik og Davidsens formuleringer av argumentet er som følger: «For hvis han kan gjøre alt som er mulig, må han vite om alt som er mulig, og da må han være allvitende» (s. 153). Men dette argumentet er ikke gyldig: Selv om en person kan løfte alle ting som finnes, så betyr ikke det at han vet om alle ting han kan løfte. Denne slutningen er enkel å forstå, og enkel å tilbakevise. En utledning som er mindre klar i Søvik og Davidsens presentasjon, er utledningen fra at Gud er allvitende og fri til å handle som han vil til at Han er god. Argumentet til Søvik og Davidsen synes å være at siden Gud er allvitende og alltid vil handle slik Han mener er best, så vil Han alltid gjøre det gode. Og fra dette mener forfatterne å kunne konkludere at Gud er god.

Men så lenge vi ikke forutsetter at Gud alltid handler i samsvar med objektive verdier som er uavhengige av Hans vilje, så følger det ikke av dette at Gud er god. Så lenge vi ikke allerede har forutsatt at Gud

er god, hvilket åpenbart vil gi et sirkelargument, har vi ingen garanti for at det Han mener er best er det gode. I så fall vet vi heller ikke om Han er god. Hvis vi derimot forutsetter at noe er objektivt godt *fordi* det er Guds vilje, og at Han dermed handler i samsvar med det gode ved å konstituere det, så har man nok en gang et sirkelargument, ved at Gud blir god per definisjon. Det kan her påpekes at det er en klar spenning mellom Søvik og Davidsens påstander om utledningen av Guds godhet på den ene siden (s. 154) og deres svar på Euthyfron-spørsmålet (s. 175) på den andre. Dette er et av de stedene hvor argumentene ikke henger sammen, men hvor forfatterne synes å karre seg til den konklusjonen de ønsker.

Som disse eksemplene illustrerer, er det ingen enkel sak å utlede noen av Guds egenskaper fra andre. Selv om strategien har mye for seg, og potensielt kan svare på en typisk innvending fra ateister, er det et stykke igjen før den blir overbevisende.

Og selv om man skulle komme frem til at de beste filosofiske argumentene taler for at Gud er allmektig, allvitende, nødvendig, én, fri, osv., så er det enda et stykke å gå for Søvik og Danielsen og andre kristne. For man må også vise at Gud har åpenbart seg gjennom Jesus og at Han er både én og tre (Faderen, Sønnen, og Den Hellige Ånd), og dermed altså verken er jødernes Jahve eller muslimesen Allah.¹⁶ Søvik og Davidsen knytter for så vidt det filosofiske gudsbildet til den kristne åpenbaringshistorien, men etter Søvik og Danielsens eget koherenskriterium synes en slik kopling mellom filosofiske argumenter og åpenbaringshistorie å kreve en egen sammenlikning mellom de religioner hvor Gud har de samme klassiske egenskapene. Søvik og Danielsen gjør ingen slik sammenlikning. Det er for så vidt ingen kritikk – prosjektet ligger utenfor formålet med boken deres – men er en utfordring alle som forsvarer et gitt gudsbilde sammen med en åpenbaringshistorie må ta.

Konklusjon

Når alt dette kritiske er sagt, så har Søvik og Davidsen skrevet en klar og tydelig bok, hvor argumentene får plass. Boken er systematisk, og selv om den dessverre ikke alltid når opp til de standardene man forventer av tekster innen akademisk filosofi, vil den kunne fungere som en inngangsport til de mange interessante spørsmålene om Guds eksistens. Viktige argumenter som ikke har blitt behandlet i denne anmeldelsen er de kosmologiske argumentene (kapittel 3) og finjusteringsargumentet (kapittel 4). Disse argumentene er ikke så dårlige, selv om fremstillingen de får i boken kunne vært bedre. Det er en viss forklaringskraft i å ha en allmektig Gud. Men for at man skal overbevises om at Han eksisterer, kreves mer enn det man får i *Eksisterer Gud?*. Jeg håper denne boken følges opp av andre bøker på norsk med gode, systematiske gjennomganger av argumentene som presenteres i denne. For en del av argumentene som fremsettes i boken fortjener en bok på denne lengden alene. Inntil videre må vi ta til takke med *Eksisterer Gud?*. Den er ikke godt nok argumentert til at den ubestemte blir overbevist, men *Eksisterer Gud?* kan hjelpe deg til å vurdere om Gud eksisterer på en bedre måte.¹⁷

Selv om man skulle komme frem til at de beste filosofiske argumentene taler for at Gud er allmektig, allvitende, nødvendig, én, fri, osv., så er det enda et stykke å gå for Søvik og Danielsen og andre kristne.

NOTER

¹ For bibliografiske detaljer, se øverst på siden. Alle sidetallsreferanser i teksten er til boken.

² Som startet med et innlegg av fysikkprofessor Johan E. Moan og medisinprofessor Ola Didrik Saugstad: http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Vitenskapen-apner-for-Gud-7159419.html#.U5XeqZR_tZw

³ Utgangspunktet startet med denne kronikken av Natt&Dag-redaktør Håvard Nyhus: <http://www.dagbladet.no/2013/07/26/kultur/debatt/kronikk/meninger/ateisme/28393841/>

⁴ Publisert i Klassekampen 13. juni 2013 under tittelen «Universet og overtroen».

⁵ Se hovedkategorien <http://www.verdidebatt.no/debatt/cat12/>

⁶ Argumenter *mot teisme* er ikke nødvendigvis argumenter *for ateisme*. En måte å argumentere mot teisme på er å vise at ingen av argumentene *for* teisme holder – i så fall har man jo ingen grunn til å akseptere at det finnes en Gud, men dette gir en ikke uten videre grunn til å si at Gud ikke eksisterer. Men man kan også argumentere mer direkte, for eksempel ved å vise at teisme er selvmotsigende. Sistnevnte argumenter er altså argumenter for ateisme, mens førstnevnte i seg selv bare støtter agnostisisme – posisjonen at vi ikke vet om Gud eksisterer eller ikke. Men selv om ikke alle argumenter mot teisme er argumenter for ateisme, gjelder det naturligvis motsatt at alle argumenter for ateisme samtidig er argumenter mot teisme.

⁷ På side 17–18 er Søvik og Davidsen klar over dette misforholdet, men mener at dette er naturlig ettersom de mener det er en forskjell på å argumentere *for* eksistensen av noe enn *mot*. Dette er for så vidt riktig – en måte å argumentere *mot* Gud er å argumentere mot de argumentene som presenteres *for*. Men boken mangler likevel viktige argumenter direkte mot Guds eksistens, og i gjennomgangen av de 24 argumenter mot Gud i kapittel 11 blir alle avfeid som å være mot et annet gudsbilde enn det forfatterne selv argumenterer for. I så fall burde man tatt inn argumenter *mot* det gudsbildet som fremlegges. For eksempel er det en spenning mellom Guds allmakt og det at han angivelig ikke kan endre fremtiden (s. 23–25).

⁸ Det er en viss spenning mellom dette målet, og den nøytraliteten som kommuniseres med undertittelen «en drøfting av argumenter for og mot», men dette får stå for forfatterens regning.

⁹ Forfatterne synes å ta sikte på å legge seg opp til analytisk filosofi, jf. de kritiske bemerkningene om eksistensialistiske tilnæringer på side 11, og at argumentene de diskuterer først og fremst er fremført innen den analytiske tradisjonen.

¹⁰ Se *The PhilPapers Survey*, den største sosiologiske undersøkelsen som er gjort på fagfilosofen innen den anglo-amerikanske tradisjonen på: <http://philpapers.org/surveys/results.pl>. Som det fremgår av studien er det kun 7% av de spurte som aksepterer en epistemisk sannhetsteori, som koherensteori er en versjon av.

¹¹ Som to dyktige referenter for *Filosofisk supplement* har påpekt, er det nok en viss forvirring hos Søvik og Davidsen om hva koherenskriteriet deres skal oppnå. Selv om de presenterer det som et sannhetskriterium (se side 32), er det kanskje rimeligere å betrakte det som et teorivalgskriterium. Visse ting de skriver, som når de snakker om hvor «sannsynlig sann» (s. 32) en teori er, taler kanskje for dette. På den annen side synes et rimelig teorivalgskriterium å være at man skal velge den sanne teorien, så det er uklart for meg hvorvidt disse skiller lag. I alle tilfeller mener jeg at Søvik og Davidsens sannhets-/teorivalgskriterium leder dem til å foreslå argumenter som ikke er overbevisende.

¹² Grunnen til at jeg her kun snakker om den metafysiske muligheten av mirakler, er at i det minste det første av disse argumentene kun benytter den metafysiske muligheten for mirakler som et premiss (forfatterne er selv ikke særlig overbevist om at personlige religiøse erfaringer har særlig vekt). Videre synes ikke forfatterne særlig overbevist om at forekomsten av mirakler kan etableres på generelt, objektivt grunnlag.

¹³ Det er nok slik at få biologer aksepterer Intelligent Design. Samtidig er de fleste enige om at de biologiske problemene som Intelligent Design-bevegelsen forsøker å forklare fortsatt er uløste, og slik sett har ikke dette forskningsprosjektet fått sin endelige falsifisering.

¹⁴ I ovennevnte *PhilPapers Survey* aksepterer 50% av de som besvarte undersøkelsen moralsk realisme, dvs. synet at det finnes objektiv moral, mens kun 15% aksepterer teisme. Følgelig er det minst 35% av filosofistanden som tror at det finnes objektive moralske verdier, og som samtidig ikke aksepterer teisme. Dette er et relativt høyt antall i en disiplin ellers preget av mye uenighet.

¹⁵ Søvik og Davidsen velger å «gå veien om» allmakt, men mener at implikasjonene mellom egenskaper går flere veier; man må ikke nødvendigvis starte med allmakt. En tradisjonell tilnærming har vært å starte med at Gud er fullkommen, for deretter å utlede Hans tradisjonelle egenskaper derfra (dette er tett knyttet til en av versjonene av det ontologiske gudsargument).

¹⁶ Jeg antar her at verken Jahve eller Allah er både tre og en, slik som den kristne Gud er, slik at disse ikke kan være den samme. Dette følger av ukontroversielle premisser i logikk.

¹⁷ Jeg vil takke Jørgen Dyrstad og Sivert Ellingsen for innsiktsfulle kommentarer og godt samarbeid. Teksten hadde vært betraktelig dårligere uten deres hjelp.